

I S S N 1 3 9 2 - 7 3 7 X

Archivum Lithuanicum 18

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 18

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2016

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),
(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),
UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),
JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),
ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

DOC. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),
HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

PROF. DR. *William R. Schmalstieg* (kalbotyra / linguistics),
PENNSYLVANIA STATE UNIVERSITY, UNIVERSITY COLLEGE

HABIL. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),
JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

Turinys (Contents)

Straipsniai (Articles)

Ona Aleknavičienė

Biblijos frazeologizmai Jokūbo Brodovskio rankraštyje

Litauische Sprichwörter und Rätsel o 9

Birutė Triškaitė, Žavinta Sidabraitė

Johannas Jacobas Quandtas tikrai mokėjo lietuviškai o 47

Philip Kraut

Jacob Grimm und die litauische Sprache –

II. *Etymologische Forschung im Deutschen Wörterbuch* o 89

Giedrius Subačius

Simono Daukanto *Istorijos žemaitiškos* (1828–1834)

rašybos lūžiai: diakritikai, geminatos, digrafai o 135

Mindaugas Šinkūnas

Kristus, Krystus, Christus, Chrystus ar *Cristus*?

Vardo rašybos raida XVI–XIX amžiaus raštuose o 185

Daiva Sinkevičiūtė

Lietuvių dvikamienių vardų trumpinių kilmės asmenvardžiai

ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių

ir laiduotojų 1661–1795 metų sąrašė o 221

Reda Griškaitė

„Kasdienybės rašymas“ kaip provincijos intelektualų kūrybinės raiškos ženklas

(Šiaurių dvaro savininko Teodoro Narbuto pavyzdys) o 255

Tamara Bairašauskaitė

Bajorų žemvaldžių ekonominės ir socialinės minties trajektorijos:

rašytinis Antano Medekšos palikimas o 303

Giedrius Subačius, Pēteris Vanags

Žodis *valstybē* – Simono Daukanto pasiskolintas latvizmas o 337

Recenzijos (Reviews)

Birutė Kabašinskaitė

Recenzuojama: *Altlitauisches etymologisches Wörterbuch* 1–3, 2015 o 375

Aurelija Tamošiūnaitė

Recenzuojama: Gijsbert Rutten, Marijke J. van der Wal, *Letters as Loot. A sociolinguistic approach to seventeenth- and eighteenth-century Dutch*, 2014 o 385

Liucija Citavičiūtė

Recenzuojama: Žavinta Sidabraitė (par.),
Kūdikių prietelius. Skaitinių vadovėlis, 2015 o 397

Jolanta Gelumbeckaitė

Recenzuojama: Bettina Bock, Maria Kozińska (Hrsg.),
Schleichers Erben. 200 Jahre Forschung zum Baltischen und Slawischen, 2014 o 405

Alma Braziūnienė

Recenzuojama: Roma Bončkutė (par.), *Vaclovo Biržiškos ir Petro Joniko susirašinėjimas (1948–1955)*, 2015 o 413

Akvilė Grigoravičiūtė

Recenzuojama: Francesco Zamblera, *Jidiš kalbos žodynelis*, 2015 o 421

Roma Bončkutė

Recenzuojama: Domas Kaunas, Audronė Matijošienė,
Vilija Gerulaitienė (par.), *Mažosios Lietuvos lietuviai Kanadoje. Išėjimo Jurgio Kavolio 1891–1940 metų dokumentinis paveldas*, 2015 o 425

Paulius V. Subačius

Recenzuojama: Darius Staliūnas (sud.),
Lietuvos erdvinės sampratos ilgajame XIX šimtmetyje, 2015 o 433

Nijolė Strakauskaitė

Recenzuojama: Vasilijus Safronovas, *Nacionalinių erdvių konstravimas daugiakultūriame regione: Prūsijos Lietuvos atvejis*, 2015 o 443

Diskusijos, apžvalgos, pastabos (Discussions, Surveys, Notes)

Ernesta Kazakėnaitė

Glaustai apie pirmosios Biblijos latvių kalba vertimo istoriją o 451

Ona Aleknavičienė

Gotfrydui Ostermejeriui – 300 metų o 469

Daiva Kardelytė-Grinevičienė, Dalia Kiseliūnaitė

Tarptautinė konferencija, skirta Georgo Wenkerio sakinių vertimams į užsienio kalbas o 479

Regina Venckutė

In memoriam: Algirdas Sabaliauskas (1929–2016) o 483

Birutė Kabašinskaitė

Vilniaus universitetas

Recenzuojama:

Altlitauisches etymologisches Wörterbuch 1–3.

Studien zur historisch-vergleichenden

Sprachwissenschaft 7,

unter der Leitung von Wolfgang Hock und der Mitarbeit

von Elvira-Julia Bukevičiūtė und Christiane Schiller,

bearbeitet von Rainer Fecht, Anna Helene Feulner,

Eugen Hill, Dagmar S. Wodtko

Hamburg: Baar-Verlag,

2015, 1643 p. ISSN 2192-0133, ISBN 978-3-935536-74-5

Lietuvių kalbotyros istorija susiklostė taip, kad pirmojo lietuvių kalbos etimologijos žodyno parengimo garbė atiteko Vokietijos kalbininkams¹. Šią tradiciją tęsia pirmasis senosios lietuvių kalbos etimologijos žodynas *Altlitauisches etymologisches Wörterbuch* (sutrumpintai *ALEW*) – jį parengė Berlyno Humboldtų universiteto lingvistai, vadovaujami prof. Wolfgango Hocko. Žodyno idėją ir projektą plėtojo Anna Helene Feulner, Elvira Julia Bukevičiūtė bei Hockas, filologinio pobūdžio darbus kuravo Christiane Schiller. Hockas, Feulner bei Schiller išitraukė ir į kitus pagrindinius žodyno rengimo darbus, atliekamus Eugeno Hillo, Rainerio Fecho, Dagmar S. Wodtko (p. 13–15).

Kadangi recenzuojamo veikalo objektas yra senoji, t. y. XVI–XVII amžiaus, lietuviškų tekstų leksika, jis ypač įdomus senosios raštijos tyrėjams. Kaip matyti iš šaltinių aprašo trečiajame, pagalbiniam, tome, buvo atliktas didelis parengiamasis bibliografinis darbas – suregistruoti visi žinomi XVI–XVII amžiaus tekstai. Be plačiai aprašytų, mūsų bibliografijos veikaluose užregistruotų tekstų, siekta įtraukti ir naujausius šių dienų radinius – dažniausiai nedidelės apimties tekstelius, skelbtus moks-

¹ Žr. Fraenkel 1955.

linėje literatūroje. Taigi tai gana reikšmingas, išsamus mūsų bibliografijos papildymas. Ne veltui rengėjos Bukevičiūtė bei Feulner rengia atskirą šio bibliografijos darbo publikaciją (p. 3, 1 išn.). Tai svarbu dar ir dėl to, kad į naujojo etimologijos žodyno šaltinių aprašą pateko ne visas XVI–XVII amžiaus tekstų sąrašas, o tik tie tekstai, kurių žodžiais buvo naudotasi. Planuojama publikacija bus naudinga ir senosios raštijos tyrėjams – *Lietuvos bibliografijoje*² (apėmusioje tekstus iki 1861 metų) leidiniai aprašomi abėcėlės tvarka, o trumpas chronologinis skirstymas, pateiktas pabaigoje, yra labiau orientacinis, nuorodinio tipo. Į Vokietijos mokslininkų parengtą XVI–XVII amžiaus lietuviškų tekstų bibliografiją savo struktūra panaši tik Vaclovo Biržiškos bibliografija³, tačiau jos duomenys, žinoma, jau senstelėję.

Džiaugiantis nuveiktu darbu galima pasakyti keletą pastabų dėl kai kurių ALEW šaltinių. Žodžių etimologijos – visada hipotezės, todėl bent jau patys objektai, tiriami žodžiai, jų pavidalas ir reikšmė turėtų nekelti kokių nors abejonių. Dėl to, mano galva, žodyno rengėjams nevertėjo naudotis pusiau lietuviškais, iškraipyta kalba užrašytais tektais – Philippui Hainhoferiui skirtoje knygoje *Carmina gratulatoria* (1617) įdėtu neaiškiai lietuvišku aštuoneiliu⁴; mokyklinių dramų autoriaus jėzuito Gabrieliaus Šimkevičiaus pusiau lietuvišku, pusiau lenkišku prologu „Hey ia ia“. Dėl pastarojo dar nurodytina, kad pirmenybę teikti (bei nurodyti šaltinių apraše) vertėjo ne Mykolo Biržiškos mokykloms skirtajai⁵, o pirmajai šio prarasto rankraščio publikacijai, parengtai Alexanderio Brücknerio⁶.

Šaltinių apraše padaryta viena simptomiška klaida, platinama ir kai kurių mūsų kalbos istorikų. Pirmasis Konstantino Sirvydo trijų kalbų žodynas neatskirtas nuo antrojo jo žodyno, *Dictionarium trium linguarum*, ir jo kelių leidimų⁷. Kad pirmasis žymiojo Vilniaus jėzuito veikalas, sąlygiškai vadinamas *Promptuarium dictionum Polonicarum, Latinarum et Lituanicarum*, nėra antrojo žodyno pirmasis leidimas, įrodė Vincas Urbutis⁸. Nepaneigiamas faktas yra tai, kad *Promptuarium* turi kitą šaltinį⁹ nei antrasis žodynas¹⁰. Dėl to skiriasi abiejų veikalų antraštinių žodžių išdėstymo tvarka bei iš dalies lotyniški, lietuviški atitikmenys. Tiesa, pirmasis antrojo žodyno leidimas nėra žinomas. Ar jis buvo, neaišku. Gali būti, kad pats Sirvydas antrąjį savo darbą traktavo kaip pirmojo tąsą. Tačiau dabartinės tekstologijos požiūriu tai du skirtingi veikalai. Laikantis nemokslinio požiūrio ir Simono Daukanto lenkų–lietuvių žodynus (žinomi du rankraščiai, vienas iš jų išlikęs iš dalies) galima būtų laikyti vienu veikalu, nors iš tiesų tai skirtingi darbai.

2 Žr. LB I, LBP.

3 Žr. Biržiška 1924.

4 Pakartotinai publikuota Jolantos Gelumbeckaitės, žr. Gelumbeckaitė 2002, 34.

5 Žr. Biržiška 1927, 203–206.

6 Brückner 1891, 221–223.

7 Apmadu, kad taip pat pasielgta ir LKI *Senųjų raštų duomenų bazėje*.

8 Žr. Urbutis 1981, 110–115; Urbutis 1997, 143–154.

9 Nicolaus Volckmar, *DICTIONARIUM QUATVOR LINGVARVM [...] GEDANI IMPRESSVM Typis Martini Rhodi, Anno cIdo Idc XIII. [1613; Pars II. Polonico-latina]*.

10 Jo šaltinis – Grzegorz Cnapijaus [Knapskio] *THESAVRVS POLONOLATINOGRÆCUS, SEV PROMPTVARIVM LINGVAE LATINÆ ET GRÆCÆ [...] CRACOVIAE, Typis Francisci Cefarij. Anno M.D.C.XXI [1621]*.

Šiek tiek pakritikuotinos ir žodyno rengėjų sudarytos šaltinių santrumpos. Kai kurios jų labai apsunkina žodyno skaitymą, nes nėra skaidrios. Tiesa, keliolika santrumpų bent kiek primena lietuviui kalbininkui įprastas, *LKŽ* vartotąsias, santrumpas, taigi jos gana patogios, pvz.: *KnN* (t. y. *KN*), *MgT* (t. y. *MT*), *DaK* (t. y. *DK*), *DaP* (t. y. *DP*), *SzP* (t. y. *SP*). Dažniausiai pasitaiko santrumpų, sudarytų iš autoriaus ar rengėjo pavardės pirmųjų raidžių bei pavadinimo raidės. Tokias raidžių sandūras galima būtų gana nesunkiai iššifruoti. Bėda ta, kad pirmosios dvi raidės gali žymėti ir išleidimo, bibliotekos ar spėjama teksto atsiradimo vietą, pvz.: *TiE* žymi 1572 metų paveldėjimo priesaiką iš Tilžės, paskelbtą Jurgio Gerulio (*Ti* = Tilžė, o *E* = *Erbeid* 'paveldėjimo priesaika'). Ypač trikdančios, neįprastos yra santrumpos su Vilniaus pavadinimu: *VIA*, *VIB*, *VIG*, *VIH*, *VIM*. Jomis įvardijama: 1616 metų apeigų knyga *Agenda parva*; 1647 metų popiežiaus Urbono VIII bulės vertimas; pirmasis rankraštinis poterių tekstas, įrašytas knygoje *Tractatus sacerdotalis*; 1589 metų Zigmanto III sveikinimų knygos lietuviškas devyneilis, sueiliuotas hegzametru; lietuviškos glosos 1501 metų mišiole. Dar keisčiau, kai pirmosios santrumpos raidės nurodo anonimą (kodėl prieš tai išvardyti anoniminiai tekstai neįvardyti tokiu pat būdu?): *AnK*, *AnP*, *AnS* – atitinkamai 1605 metais Vilniuje išleistas katekizmas, 1680 metais Karaliaučiuje išleistas katekizmas, 1677 metais Vilniuje išleistas katekizmas (vadinamasis Belarmino katekizmas). Kokius vargo kelius turės nueiti skaitytojas, norėdamas įsitikinti, ar žodyne pasinaudota šiais tekstais! Beje, tekstų aprašai taip pat ne visada aiškūs: štai jei ne skliaustuose prirašyta frazė „Seitenzählung: Titelangabe und Beginn des litauischen Textes des Bulle = 32“ (1366), vargu ar vien iš pavadinimo „*SYNODVS* || *Quarta* || *DIOECESIS SAMOGITIAE* || *SVB* [...] *D. GEORGIO TYSZKIEWICZ* [...] *VILNAE*“ galima būtų iš karto suprasti, kad čia galvoje turimas 1647 metų popiežiaus Urbono VIII bulės vertimas. Regis, *ALEW* rengėjai galėjo sudaryti vientisesnę, nuoseklesnę ir skaitytojui palankesnę santrumpų žymėjimo sistemą, bent jau aiškiai atskiriančią tekstų autorius ir tekstų leidimo bei kitas vietas.

Šių eilučių autorei liko iki galo neaiškus dar vienas aspektas, susijęs su santrumpomis ir šaltinių samprata. Neaišku, kodėl reikėjo skaidyti, išskirti kai kurias knygas, tekstus ar jų dalis ir suteikti joms atskiras santrumpas. Mikalojaus Daukšos veikalas, tradiciškai vadinamas *Katekizmu* (1595), *ALEW* skaidomas į du vienetus – *DaK* ir *DaB*. Iš tiesų, Daukšos katekizmas yra sudėtas lyg iš dviejų atskirų knygų su atskirais antraštiniais lapais: katekizmo (*KATHECHISMAS*) ir nuodėmių išpažinimo vadovo (Trumpas Budas Pafifákimo, arba išpažinimo Nūdemiui). Tačiau tai, kaip mini Zigmas Zinkevičius¹¹, vis dėlto yra viena knyga su bendra lankų numeracija. Be to, ir *Katekizmo* šaltinis lenkų kalba turi šias dvi dalis. Galima svarstyti, kad žodyne taip pasielgta dėl patogumo, vengta paginacijos painiavos, tačiau abi *Katekizmo* dalys nėra atskirai paginuotos, jos apskritai nepaginuotos, o rengėjų perimta vientisa, ištisinė Jono Palionio publikacijos paginacija. Taip pat vargu ar buvo tikslinga išskirti net keturis *Margarita theologica* (1600) skirtingus tekstus: *MgT₁* – originali Zacharijo Blotno pratarmė; *MgT₂* – originali Simono Vaišnoros pratarmė, maldos vertimas, klaidų ati-

¹¹ Žr. Zinkevičius 1988, 177.

taisymas (visi trys tekstai be paginacijos) ir „Žemčiūga“ (pagrindinė paginuota knygos dalis); MgT_3 – antra Vaišnoro parengta dalis „Apie dūšias žmonių numirusių“ (kito veikalo vieno skyriaus vertimas; su tęstine paginacija); MgT_4 – dar vieno veikalo vertimas „Apie popiežišką mišią“, atliktas Vaišnoro (su atskira paginacija). Šitaip smulkmeniškai skaidant į įvairialypius atskirus tekstus „išskrito“ dviejų puslapių nepaginuotas maldos vertimas, įdėtas prieš paskutinąją knygos dalį „Apie popiežišką mišią“. Kita vertus, jei atskirais tektais laikome iš skirtingų šaltinių verstas Vaišnoro knygos dalis, kodėl po jo pratarmės einantis vokiškos maldos vertimas jau vertinamas kaip vientisa „Žemčiūgos“, verstos iš lotyniško šaltinio, dalis? Neaišku ir dėl Saliamono Slavočinskio giesmyno (1646) – kodėl reikėjo akcentuoti tris jo skyrius („dalis“) ir traktuoti, kad tai atskiri tekstai. Ar tai lėmė skirtingi jų šaltiniai? Tačiau iki šiol geriausiai težinomi antrojo skyriaus, psalmyno, šaltiniai. Kiti skyriai neturi nustatytų tam tikrų dviejų šaltinių (veikiausiai apskritai turėjo jų daugiau), jų negalima laikyti dviem savarankiškais tektais.

Labai neaiški, neapibrėžta skirtis *ALEW* rengėjų daroma tarp knygos dalių / tomų ir atskirų tekstų¹². Antai Danieliaus Kleino giesmynas ir maldynas (1666) su atskirais antraštiniais lapais laikomi knygos dalimis / tomais, o *Knygos nobažnystės* (1653) giesmynas, postilė, maldynas (pastarieji du – su atskirais antraštiniais lapais) – skirtingais tektais. Kadangi šitų dalykų skyrimo motyvai skaitytojui lieka neaiškūs, nesuprantama ir nereikalinga atrodo skaitmenų šalia santrumpų įvairovė (be dvejopų santrumpos apačioje dedamų skaitmenų, dar galimi ir viršuje dedami arabiški skaitmenys, žymintys atskirus knygos leidimus).

Žinoma, šie pakritikavimai susiję tik su formaliąja žodyno puse. Paties *ALEW* turinui tiesioginės reikšmės jie neturi. Gilinantis į žodyną matyti, kad per palyginti trumpą laiką (beveik šešerius metus) sugebėta parengti modernų, tolesnius mūsų leksikos tyrimus inspiruojantį etimologijos veikalą. Pagirtina, kad rengėjai nuosekliai laikėsi savo pasiryžimo nurodyti kiekvieno žodžio pirmuosius šaltinius, kuriuose jis buvo fiksuotas (su tikslia pavartojimo vieta), pateikti iliustracines frazes autentiškai, originalo rašyba. Tai iš tiesų *ALEW* suteikia vertingų istorinio žodyno bruožų. Gaila tik, kad dėl tam tikrų projekto rėmų, turbūt ir laiko stokos, ne visi XVI–XVII amžiaus raštijos etimologizuotini žodžiai pateko į žodyną. Tad skaitytojas, deja, čia nerastų tokių įdomių, mums įprastų žodžių kaip *spindėti* (vartotas daugelio senųjų tekstų autorių), *tobulas* (fiksuotas jau Baltramiejaus Vilento), *trumpas* (vartotas senųjų leksikografų), *ola* (vartotas Mikalojaus Daukšos, Jono Bretkūno ir kitų) arba retai jau ir XVI–XVII amžiuje vartotų *stuogas*, *stulgus* ir kitų. Apie atrankinį *ALEW* pobūdį užsiminta pratarmėje (p. 7). Tačiau ten nurodyti tam tikri atrankos kriterijai (žodžio reikšmingumas lyginamajai-istorinei kalbotyrai ar lietuvių rašomosios kalbos tyrimams, kultūrinė, dalykinė svarba, dažnumas, paplitimas) nepagrindžia, kodėl buvo atsisakyta kų tik minėtų, bendrinėje kalboje įsitvirtinusių žodžių.

12 Paaiškinimuose (1345) nurodoma, kad arabiškais skaitmenimis santrumpos apačioje

žymimi atskiri tekstai, o romėniškais – skirtingos dalys ar tomai, sudarantys visumą.

Indigenių žodžių etimologijos žodyne pateiktos pagal tam tikrą nuoseklia schemą – iš pradžių nurodomi reikšmingesni etimologizuojamo žodžio dariniai, vėliau jo giminaičiai (jei tokių yra) kitose baltų ir slavų kalbose. Jei žodis yra veldinys iš indoeuropiečių prokalbės, pateikiami ir kitų (ypač senųjų) kalbų atitikmenys. Keistoka, kad tarp baltų kalbų lygiaverčiai įtraukti ir kuršininkų (vok. *nehrungskurisch*) bei nareviečių („jotvingių“, vok. *narewisch*) leksikos duomenys. Kaip galima nutuokti, pavadinimas *nareviečių kalba* sukurtas atspindėti tai kalbai, kuri fiksuota sovietmečiu rastame rankraštiniame žodynėlyje *Pogańskie gwary z Narewu*. Dėl jo kalbos iki šiol diskutuojama, o teisiausias turbūt yra Wolfgangas P. Schmidas, parodęs, jog tai iš tiesų lietuvių kalba, smarkiai paveikta jidiš kalbos¹³. Šiaip ar taip, žodynėlyje esantys duomenys nėra iki galo aiškūs ir patikimi. Panašios vertės yra ir kuršininkų tarmės (kalbos), kurią stipriai paveikė latvių, lietuvių žemaičių, vokiečių, lyvių kalbos, duomenys. Tad nustatant lietuvių kalbos žodžio etimologiją neverta atsižvelgti į šią leksiką.

Toliau, po žodžio atitikmenų pateikimo, smulkesniu šriftu *ALEW* komentuojama, aptariama pati etimologija. Komentarai pasirašyti žodyno rengėjų inicialais. Dažniausiai kartojasi Wodtko (ypač prie indoeuropiečių prokalbę siekiančių veldinių), Hillo (prie įvairių indigenių, bet dažniau artimesnės etimologijos žodžių), Fechto (prie skolinių) pavardės. Pasklaidžius visą žodyną matyti, kad indigenių žodžių etimologijų aptarimai labai nevienodi. Neretai stengtasi įvertinti ar paminėti visas reikšmingesnes konkreto žodžio etimologijas ir jų autorius (plg. *apušė, arakis, amžius, briedis, liga, šaukštas* ir kt.). Tai ypač lauktinas etimologijos žodyno bruožas, nes apibendrinami ankstesni žodžio tyrimai ir pateikiamas savas, kartais naujas požiūris. Tiesa, ankstesniųjų etimologijų autoriai aiškiai įvardijami ne visada. Pasitaiko tokių žodyno straipsnių, kurie netgi šiek tiek klaidina: štai *medis* etimologijos komentare paminėtas Ernsto Fraenkeliio vardas skaitytoją lenkia manyti, kad svariausias čia yra šio etimologo indėlis, o iš tiesų pamatas padėtas Kazimiero Būgos. Kaip etimologijos autorius Būga nepaminėtas ir aptariant *dirva, karklas, oras* kilmę. Regis, *ALEW* rengėjai nesureikšmino senesniųjų etimologijų autorystės, nors remiantis Fraenkeliio žodynu (cituojuama literatūra) ją dažniausiai buvo galima atsekti.

Apmaudu, kad pro rengėjų akis praspūdo kai kurios naujėlesnės etimologijos (ypač rašytos lietuvių etimologų), publikuotos Lietuvoje. Antai neįvertintos ir nepaminėtos kai kurios Simo Karaliūno etimologijos (žr. jo straipsnius apie *apuokas, burna, kūnas, daržas, driežas, diržas, šeškas* ir kt.)¹⁴. Nepasinaudota Vytauto Vitkausko veikalais¹⁵, kuriame paaiškinamas žodžio *ažuolas* variantų *aržuolas, aužuolas, aižuolas* atsiradimas. Urbučio straipsnis apie *lytis*¹⁶, kuriuo pritariama Kazimiero Jauniaus, Reinholdo Trautmanno ir Julijaus Pokorno minčiai žodį vesti iš *lieti* ‘daryti ką iš (sulydytos) masės, formuoti’, turbūt būtų pakeitusi *ALEW* nuostatą kaip savaime suprantamą dalyką *lytis* susieti su *lytėti* (p. 595). Dvejones dėl homonimų *asla* ‘trobos, klojimo grendymas’

¹³ Apžvalgą plg. Dini 2000, 220tt.

¹⁴ Karaliūnas 1978, 105t.; Karaliūnas 1982, 165–166; Karaliūnas 1970, 205–206, 209–210; Karaliūnas 1971, 169–181.

¹⁵ Vitkauskas 2001, 120–127.

¹⁶ Urbutis 1981, 131t.

bei *asla* 'galastuvas' santykio (p. 59) taip pat būtų išsklaidę Urbučio argumentai¹⁷. Taigi akivaizdu, kad kaupiant etimologinę informaciją senosios lietuvių kalbos žodynei Vokietijos kalbininkams būtų labai pravertę konsultantai iš Lietuvos.

Beje, kitų autorių etimologijos žodyne kartais referuojamos per daug lakoniškai. Štai dėl *šernas* teigiama, kad kaip Wojciecho Smoczyńskiego parengtame žodyne jį reikėtų sieti su *šerys*, *šertis* ir t. t. grupe (p. 1020). Tačiau Smoczyńskišis *šernas* (*šerinas) vedė vien iš *šerys*¹⁸; o su visa minėta grupe gana neapibrėžtai bandė sieti Algirdas Sabaliauskas, remdamasis Augusto Ficko etimologija¹⁹. Prie *ranka* tepaminėta viena, gana išgalėjusi etimologija – vedimas iš baltų-slavų pamato, atspindimo lietuvių *riñkti* ir prūsų kalbos atitikmenų, nors pripažįstama, kad šis veiksmazodis, kitaip nei *rankà*, visiškai neturi atitikmenų slavų kalbose (p. 842). Pagrįstesnė veikiausiai yra kita, žodyne nepaminėta, Pokorno (jam pritarė Vytautas Mažiulis ir kiti) mintis – siejimas su ide. **urenk-* 'sukti, lenkti'. Tikėtina, kad *rankà* (p. 2) < ide. **urónkã-* 'kreivoji, sulenktoji' kilo daiktavardėjant būdvardžiui ide. **uronkó-* 'kreivas, lenktas'²⁰ (dėl daiktavardėjimo buvo atkeltas kirtis), dėl semantikos plg. s. i. *vrís-* pl. 'lenktieji, t. y. pirštai' (ide. **urejê-* 'lenkti'). Jei *rankà* mėgintume laikyti 'rinkėja', t. y. senuoju *nomen agentis*, netiktų jo baritoninis kirčiavimas bei *ã* kamienas – mat veikėjų pavadinimams su *o* balsių kaitos laipsniu buvo būdingas oksitoninis kirčiavimas ir *o* kamienas (plg. *vãdas* [p. 4]). Dėl kirčiavimo taip pat netiktų manyti buvus veiksmo pavadinimą 'rinkimas' (bei iš jo metonimiškai galėjusį atsirasti įrankio pavadinimą, plg. *sagà* [p. 4]) – *nomen actionis* taip pat buvo kirčiuojami oksitoniškai.

ALEW yra pateikta naujų žodžių etimologijų ir interpretacijų (*aldija*, *apuokas*, *daug* ir kt.). Jos, žinoma, dar laukia mokslinės diskusijos. Šioje recenzijoje apsiribota keliais pastebėjimais. Vargu ar *daug*, *daugi*, *daugia* buvo sustabarėjusi veiksmazodžio 3 praes. forma (p. 184). Jei čia būtų veiksmazodžio, iš jo būtų buvę negalima išvesti formos *daugel*, *daugelis* su augmentatyvine priesaga, plg. dar *did-elis* : *didis*. Be reikalo suabejota klasikine Būgos etimologija, *oras* vedančia iš *arti* (p. 722). Tai, kad *oras* teturi reikšmę 'atmosfera, dangus, klimatas', nebūtinai rodo, jog jis reikšmės 'lygi vieta be medžių, dirbama žemė [arimas]' ir neturėjo. Netiesiogiai tą liudija tikslus latvių atitikmuo *ârs*, kuris tą reikšmę turi, galbūt ir *LKŽ* nurodoma *oras* reikšmė 'vieta po atviru dangumi' (plg. „šitai mótina táwa / ir brólei tawí ftówi ôre iefškodami tawes“ *DP* 72).

17 Urbutis 1966, 103t. Beje, jo pateikiamas dar vienas ankstyvas šaltinis, kuriame vartota *aslas* (sic!) 'asla' ir kuri derėjo pacityti *ALEW* – Bretkūno verstos Biblijos 4 Moz 5,17: „Dulkių nog aflo Giwenimo ing tą wardeni deti“ (vok. „Staub vom Boden der Wohnung ins Wasser tun“).

18 Žr. Smoczyński 2007, 631. Beje, jo suponuojamai *šerinas sinkopei prieštarauja senosios raštijos duomenys: Sirvydo *Dictionarium* vartota *Kialines* ~ *kelinės* (p. 60), *Welinas* ~ *velinas* (p. 40), bet *šiernas* ~ *šernas*

(p. 478). Dar pridurtina, kad *ALEW* kaip moteriškosios giminės vediniu pagal lytį (vok. *Motionsfemininum*) traktuojamas žemaičių bei šiaurės aukštaičių *šerna* iš tiesų reiškia ne šerno patelę (plg. *šernė*), o apskritai patį gyvūną.

19 Žr. Sabaliauskas 1966, 162t.

20 Buvus tokį būdvardį liudija s. š. germ. *rangr* 'kreivas, neteisingas' (Vries 1962, 433), o identišką darybą atspindi s. š. germ. *rá* 'kampas, posūkis' < **urónkã-* 'kreivoji [vieta]'.
(p. 478). Dar pridurtina, kad *ALEW* kaip moteriškosios giminės vediniu pagal lytį (vok. *Motionsfemininum*) traktuojamas žemaičių bei šiaurės aukštaičių *šerna* iš tiesų reiškia ne šerno patelę (plg. *šernė*), o apskritai patį gyvūną.

Specifinis *ALEW* bruožas yra dar ir tas, kad čia įtraukti tie žodžiai, kurie veikiausiai tėra perrašymo ar spaudos klaidos. Tokie „žodžiai“ labai tipiški senajai (raštijos) kalbai. Štai *LKŽ* nefiksuotas yra Daukšos *atžulyla* ‘atžala’ (dat. pl. *atžulitomus* *DK* 3₁₃). Kadangi tinkamo darybos pamato nėra, žodyne manoma, kad čia veikiausiai būta perrašymo ar korektūros klaidos vietoj **atžalyla*. Iš tiesų, šis žodis pavartotas vienintelėje Daukšos katekizmo vietoje, tad čia tikrai galėtų būti klaida. Tik vargu ar tai buvo **atžalyla* – mat nežinoma nė vieno priesagos *-yla* vedinio, ypatybės turėtojo pavadinimo, kurio pamatas būtų priešdėlėtas daiktavardis; be to, pamatinio žodžio ir vedinio darybinė reikšmė neturėtų sutapti. Jei manytume, kad darybos pamatas galėjo būti veiksmožodis, vedinys turėtų priklausyti veikėjų arba įrankių pavadinimams, o tai šiuo atveju taip pat netinka. Turbūt reikia manyti, kad žodis *DK* buvo smarkiau iškraipytas, jo pabaiga veikiausiai tapatintina su deminutyvine priesaga *-ėlė* arba *-ytė*, tad iš tiesų norėta atspausdinti **atžalėtemus* arba **atžalitemus*. O štai ar Sirvydo *apkroja* ‘bagažas’ yra korektūros klaida (pasak *ALEW*, turėjęs būti *apkrova* [p. 49]), nėra iki galo aišku. Žymusis kalbos istorikas Jonas Palionis linkęs manyti, jog tai Sirvydo naujadaras.

Nemaža įvairiausių žodžių iškraipymų yra atėję iš XVII amžiaus rankraštinųjų Mažosios Lietuvos žodynų. Galbūt vienas iš jų galėtų būti ir *ALEW* neaiškiu laikomas *blukūnas* ‘landūnas, pasalūnas’ (p. 125), kuris dukart užrašytas tame pat *Clavis Germanico-Lithvana* puslapyje. Ar čia neturėjo būti **buklūnas* (plg. *buklus* ‘gabus, gudrus, supratingas; klastingas’, *buklystė* ‘gudrumas, klasta, vylus’, *buklinčius* ‘gudruolis’)? Žinoma, galima būtų mėginti sieti ir su *blakūta* ‘plevėsa’, *blakūtas* ‘t. p.’, tačiau pastarieji žodžiai fiksuoti tik šiaurės rytų aukštaičių šnektose, o ir semantiškai tinka ne taip gerai kaip *buklus* grupės žodžiai.

Vienas iš svarbesnių žodyno siekių, kaip akcentuoja *ALEW* rengėjai (p. 7), yra pateikti skolintinės senųjų tekstų leksikos visumą bei naujai, sistemingai ją aptarti. Iš tiesų, žodyne rasime daugybę skolinių, kai kurie taip pat nefiksuoti *LKŽ* (pvz., Daukšos *Postilės okazija*). Įdomus yra Sirvydo tekstuose vartotas *artauga* ‘tam tikras skandinavų senovės pinigas, šilingas’. *ALEW* pamatuotai patikslina jo formą – teikia tik moteriškąją giminę (p. 56; *LKŽ* nurodyta ir *artaugas*, ir *artauga*). Mat vyriškosios giminės forma ankstesnių tyrėjų buvo atstatyta remiantis vieninteliu sakiniu iš *Punktų sakymų*: „ažu artaugu, ažu pinigeli mažinteli“ (I, 366), akivaizdu, kad acc. sg. forma *artaugu* galėtų būti laikoma tiek m., tiek f. Tad remiantis Sirvydo pirmuoju žodynu pamatuotai pasirinkta ten teikiama moteriškoji giminė. Žodis *artauga*, s. la. *Ahrtaugs* (iš Mancelio tekstų) *ALEW* pagrįstai laikomas tiesioginiu rytų baltų skandinavizmu, nes jo *au* atitinka s. š. germ. **au*, kuris vėliau senovės švedų kalboje virto į *o* ar *u* (iš čia s. rusų *artugъ*). Taigi kuklus mūsų kalbos senųjų germanizmų inventorių pasipildė dar vienu nariu.

Gaila, kad daliai skolinių vietos žodyne vis dėlto neatsirado. Atsisakyta ne tik retojo Sirvydo *kumštas*, bet ir populiaresnio *murinas* ‘juodaodis, negras’²¹, *pakūta*, *žėkas*,

21 Kad žodis nebūtinai laikytinas slavizmu, žr. Urbutis 2010, 184–186.

Sirvydo bei žodyne *Clavis Germanico-Lithvana* vartoto *zomatas* ir kai kurių kitų. Tačiau skaitant žodyno straipsnius apie skolinius labiau kliūva kitas dalykas. Matyti, kad į rengėjų akiratį kažkodėl nepateko vieno iš geriausių lietuvių etimologų Vinco Urbučio straipsniai apie slavizmus²². Ši aplinkybė sumenkino *ALEW* patikimumą bei neleido objektyviau ir, kaip postuluojuama, sistemingiau aptarti senųjų skolinių. Simptomiška, kad nė viena Urbučio etimologinių straipsnių rinktinė²³ nepateko į žodyno etimologinės literatūros bei jos sutrumpinimų sąrašą, nors kai kuriomis Urbučio indigenių žodžių etimologijomis ir pasinaudota (žr. *šežė*, *žuberklas*).

Meistriškai remdamasis išėjusiais baltarusių kalbos istorinio bei panašaus pobūdžio lenkų kalbos žodynų tomais Urbutis yra gerokai pakoregavęs Prano Skardžiaus disertacijos apie senuosius slavizmus²⁴ teiginius²⁵ ir pateikęs savotiškas gaires, kaip būtų galima toliau tęsti šią slavizmų reviziją. Nė viena šio pobūdžio jo etimologija nepateko į *ALEW*, nebuvo net paminėta. Taigi tikėtini germanizmai *baltas* 'spaustuvas', *botas* 'valtis', *bulvarkas* 'pylimas' recenzuojamame žodyne, kaip ir Skardžiaus laikais, laikomi slavizmais, nors atitinkamų slavų kalbų prototipų nei lenkų, nei senojoje baltarusių kalboje tuo metu dar nebuvo²⁶. Dėmesio verti ir Urbučio argumentai dėl Sirvydo *bikerėlis* (*ALEW* nepamatuotai transponuota *bikierelis*, p. 113) germaniškumo²⁷.

Dar daugiau žodyne yra žodžių, kurie (dažniausiai remiantis Skardžiaus veikalu) nepagrįstai laikomi polonizmais, nors Urbutis parodė, kad tai neapibrėžtos kilmės (arba iš lenkų, arba iš baltarusių kalbos atėję) slavizmai: *babka*, *bakalorius*, *bakšta*, *bankietas*, (iš dalies) *bargas*, *baziliškas*, *benkortas*, *bezdas*, *bezecnas*, *bindolikas*, *blazenstva*, *bočnastis*, *brajyti*, *brega*, *brokas*, *brokavonė*, *brokavoti*, *broma*, *brona*, *budavoti*, *budaunykas*, *budavonė*, *bujoti*, *buntavoti*, *buntooninkas*, *diamentas*, *drukavoti*, *drukorius*, *drukornia*. Sąrašas veikiausiai turėtų būti dar ilgesnis, juk Urbutis revizavo tik *b* ir *d* raide prasidedančius Skardžiaus skolinius. Žodyne nurodyta, kad *baravykas*, *barbierius* yra neapibrėžtos kilmės slavizmai (p. 94, 95), o Urbutis pateikė tvirtų argumentų, jog jie yra perimti vien iš baltarusių kalbos²⁸. Remiantis kitu mūsų garsiojo etimologo straipsniu, buvo galima patikslinti ir *britonas* 'didelis šuo' kilmę – skolinys nėra atėjęs iš rytų slavų kalbų (p. 136), mat žodis reiškė 'didelis šuo' senuosiuose baltarusių šaltiniuose dar nefiksuotas, taigi tikėtinausia, kad jis perimtas iš lenkų kalbos²⁹.

ALEW yra ir tokių žodžių, kurie laikomi baltarusybėmis (rytų slavų skoliniais), tačiau Urbutis yra atskleidęs, jog jie gali būti perimti tiek iš baltarusių, tiek iš lenkų kalbos, pvz.: *bajoras*, *bartišius*, *bažytis*, *bredyti*. Tiesa, reikia pripažinti, kad *ALEW* kartais ir nesiremiant Urbučio darbais prieinama prie panašios nuomonės. Tačiau rėmimasis Urbučio darbais *ALEW* rengėjams būtų ne tik sutaupęs daug laiko, bet ir leidęs papildyti argumentuotą taikliomis bei subtiliomis Urbučio pastabomis,

22 Žr. Urbutis 2009, 415–431, 432–443.

23 *Baltų etimologijos etiudai; Baltų etimologijos etiudai 2; Knygos apie žodžius.*

24 Žr. Skardžius 1931.

25 Ištyręs *b* ir *d* raidėmis prasidedančius Skardžiaus veikalo žodžius (žr. Urbutis 2009, 415–431).

26 Urbutis 2009, 417–419.

27 Urbutis 2009, 418.

28 Urbutis 2009, 420, 427t.

29 Urbutis 2009, 459.

detalėmis, susijusiomis su skolinio kilme. Štai žodyno straipsniui *wagonė* 'medinis indelis sviestui įsidėti [ir kt.]' (p. 1164) būtų labai tikusios Urbučio pastabos dėl semantikos ir prototipo³⁰.

Patikimiau Urbutis yra išaiškinęs ir *bielas* 'kalkės', *bielyti* 'baltinti [ir kt.]' santykius. Žodyne *bielas* laikomas neapibrėžtos kilmės slavizmu (p. 112t.), o paaiškėjo, kad nei lenkų, nei baltarusių kalba tuomet neturėjo (ir turbūt dabar neturi) atitinkamo prototipo, daiktavardžio³¹. Vadinasi, *bielas* pagrįstai laikytinas lietuvišku vediniu iš skolinio *bielyti*. Ir priešingai – *ALEW stumplys* 'šautuvo grūstuvus' laikomas savu vediniu iš *stumti* (p. 984), tačiau Sirvydo *Dictionarium*, kuriame pirmą kartą pavartotas *stumplys* (*ALEW* transponuota su galūne *-ys* ir priskirta ketvirtoji kirčiuotė – supainiota su *LKŽ stumplys* (p. 4) 'stuburgalis, sturplis'), liudija, kad Sirvydas čia pseudoetimologiškai perdirbo lenkų *sztępel* 'šautuvo grūstuvus'³².

Skolinių tyrėjams dažnai kyla dilema, ar žodis yra savas, ar skolinys. *ALEW* šis klausimas taip pat mėgintas vienaip ar kitaip spręsti. Štai dėl *dvaras*, abejotino skolinio, remiant Mažiulio mintį drąsiai teigta, kad jis yra senas vedinys (**d^huór-o-*) iš šakninio daiktavardžio, kurį atspindi *duryys* ir kitų kalbų atitikmenys (p. 252). Tegailma būtų pridurti, jog šio priklausomybės vedinio (ne su *o* abliautu, o iš **d^hur-* stipriojo kamieno) akcentas turėtų būti gale – **d^huor-ó-*. Senosios indų kalbos *dvāra-* 'duryys, vartai' veikiausiai yra savarankiškas indų naujadaras – jis paliudytas kiek vėliau³³, o jo akcentas turbūt apibendrintas iš acc. sg. *dvāram* < ide. **d^huór-ṛ-*.

Etimologijos žodyno viršeliuose gotikiniu šriftu išspausdinta Wolfenbüttelio *Postilės* frazė: „Newenų nera knigu, teip niekam nederancun, kurofa ka giera nebutų“³⁴. *ALEW* rengėjai, žinoma, pasikuklino. Juk naujas etimologijos žodynas – ženklus kiekvienos kalbos istorinių leksikos tyrimų postūmis. Galbūt jis galėjo būti tobulesnis, platesnis. Tačiau *ALEW* skatina diskutuoti, imtis naujų, savų tyrimų, vadinasi, tikslas pasiektas.

Literatūra:

- BIRŽIŠKA, MYKOLAS, 1927: *Rinktiniai mūsų senovės raštai. Medžiaga lietuvių raštijos mokslui aukštesniosiose mokyklose*, Kaunas: Švietimo ministerijos knygų leidimo komisijos leidinys 149 Nr.
- BIRŽIŠKA, VACLOVAS, 1924: *Lietuvių bibliografija. XVI–XVIII amž. 1*, Kaunas: Švietimo ministerijos knygų leidimo komisijos leidinys 449 Nr.
- BRÜCKNER, ALEXANDER, 1891: „Lituanica“, *Archiv für slavische Philologie* 13, 221–223.
- DINI, PIETRO, 2000: *Baltų kalbos. Lyginamoji istorija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

30 Žr. Urbutis 2009, 306–308.

31 Urbutis 2009, 426.

32 Žr. Urbutis 2009, 444t.

33 Fiksuotas *Brahmanose* (*Brāhmaṇam*) ir vėlesniuose tekstuose.

34 Beje, kablelio pavidalo nosinės apačioje <u> vietoj originalo (rankraščio) <u> čia pridėtos visai be reikalo – tokio pavidalo nosinės (ne šakelės) dar nebuvo būdingos XVI–XVII amžiaus Mažosios Lietuvos tekstams.

- FRAENKEL, ERNST, 1955: *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg; Göttingen: C. Winter, Vandenhoeck & Ruprecht.
- GELUMBECKAITĖ, JOLANTA, 2002: „Philippo Hainhoferio ryšiai su DLK ir lietuviškas eilėraštis jam skirtoje knygoje *Carmina gratulatoria amicorum in felicissimum iter (1617)*“, *ALt* 4, 17–42.
- KABAŠINSKAITĖ, BIRUTĖ; GERT KLINGENSCHMITT, 2004: „Iš lietuvių kalbos žodžių istorijos: I. *gáirė*; II. *tóbulas, tóbūlas*“, *Blt* 39(1), 77–105.
- KARALIŪNAS, SIMAS, 1970: „Lietuvių–latvių etimologijos“, *Blt* 6(2), 203–212.
- KARALIŪNAS, SIMAS, 1971: „Baltų šaknis **d̥r-ž-*“, *Blt* 7(2), 169–181.
- KARALIŪNAS, SIMAS, 1978: „Iš žodžių kilmės aiškinimų“, *Blt* 14(2), 105–109.
- KARALIŪNAS, SIMAS, 1982: „Lie. *kūnas*“, *Blt* 18(2), 165–166.
- MAYRHOFER, MANFRED, 1991–1997: *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen* 1–3, Heidelberg: Carl Winter.
- SABALIAUSKAS, A[LGIRDAS], 1966: „Dėl lie. *šėrnas* kilmės“, *Blt* 1(2), 162–163.
- SKARDŽIUS, PRANAS, 1931: *Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen. Tauta ir žodis* 7, Kaunas: Spindulys.
- SMOCZYŃSKI, WOJCIECH, 2007: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Wilno: Uniwersytet Wileński.
- URBUTIS, VINCAS, 1966: [Rec.:] „*Symbolae linguisticae in honorem Georgii Kuryłowicz* (Polska Akademia Nauk–Oddział w Krakowie, Prace Komisji Językoznawstwa Nr. 5), Wrocław, Warszawa, Kraków, 1965, 394 p.“, *Blt* 2(1), 102–107.
- URBUTIS, VINCAS, 1981: *Baltų etimologijos etiudai*, Vilnius: Mokslas.
- URBUTIS, VINCAS, 1997: [Rec.:] „Senasis Konstantino Sirvydo žodynas“, *ALt* 1, 143–154.
- URBUTIS, VINCAS, 2009: *Baltų etimologijos etiudai 2*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- URBUTIS, VINCAS, 2010: *Knygos apie žodžius*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- VITKAUSKAS, VYTAUTAS, 2001: *Lietuvių kalbos tarmių morfoneminiai reiškiniai*, Vilnius: Žara.
- VRIES, JAN DE, 1962: *Altnordisches etymologisches Wörterbuch*, Leiden: E. J. Brill.
- ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1988: *Lietuvių kalbos istorija 3. Senujų raštų kalba*, Vilnius: Mokslas.

BIRUTĖ KABAŠINSKAITĖ
 Baltistikos katedra
 Vilniaus universitetas
 Universiteto g. 5
 LT-01513 Vilnius, Lietuva
 el. p.: birute.kabasinskaite@flf.vu.lt

Gauta 2016 m. birželio 28 d.